

הדף היומי

שבת קודש פרשת "שמיני"
כו' ניסן תשס"ז

עלון יומי ללומדי הדף היומי
יו"ל ע"י מדרשיית הדף היומי פ"ת

מסכת חגיגה דף ז'

דוא"ל: midrashiya@eagleintl.com | לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

מהי מצוות "קרבן חגיגה"?

"הראיון" אלו מן הדברים שאין להם שיעור. למסקנת הגמ', לריו"ח הכוונה להיראות בעזרה אין שיעור אולם לקרבן ראיה יש שיעור. ולר"ל, אף לקרבן אין שיעור וכל פעם שבא להיראות צריך להביא קרבן. מאידך קרבן חגיגה דינו להביא פעם אחת. אולם בו מצאנו חילוק בדברי המשנה (עמ' ב) האם מדובר בחגיגה של פסח בענין האם יכול לבא מן המעשר.

בפרשת משפטים אומרת התורה, "שלוש רגלים תחג לי בשנה" (שמות פרק כג פסוק יד) מבאר החינוך (מצוה פח) שיש ציווי לעלות לרגל שלוש פעמים בשנה והן סמוך לפסח שבועות וסוכות, כדי שנחוג שם. וענין החגיגה, שנעלה שם קרבן ונקריב לכבוד החג. משרשי המצוה, לפי שאינו ברין לבוא בידים ריקניות לפני המקום ברוך הוא. ואע"פ שהאמת כי אינו צריך דבר מידינו כמו שכתוב "אם ארעב לא אומר לך" (תהילים פרק ג' פסוק יב) אע"פ כן בדמיון מחשבתנו אנחנו רואין כאילו נעמוד לפניו והאמת שהנפשות קרובות אל הטוב במקום ההוא יותר משאר מקומות ואור פני מלך נוגה עליהם שם ועל כן ראוי לנו לעשות מעשה הקרבן בעת ההיא כי בפעולת הקרבן נתקן לקבלת הטובה ותתעלה נפשותינו מעלה מעלה. (ועי' באריכות דברי החינוך במצוה צה, בסבת הקרבנות והמעלה שיתעלה מזה האדם.)

קרבן חגיגה מצוותו מעיקר הדין ביום הראשון של החג. (בתנאי שהוא יו"ט.) אם לא הקריב ביום הראשון, יש לו תשלומים כל שבעה. ואף בחג השבועות יש לו תשלומים שבעה. אולם קרבן חגיגה אינו דוחה שבת. למדו זאת לקמן (ט). ובפסחים (ע): מהפסוק בפרשת אמור "וחגתם אתו חג לדי' שבעת ימים בשנה" (ויקרא פרק כג פסוק מא) ומדוע נאמר שבעה ימים והרי יש שמונה. (בסוכות רגל האחרון יכול להיות השלמה לקרבן חגיגה) ע"כ חגיגה אינה דוחה שבת. ואשע"כ לעולם הוא שבעה ימים.

מהתורה אין שוויות ומחיר לקרבן. ולמדו בסוגיא אצלנו (ה) שלגבי קרבן ראיה ושלמי חגיגה, אין להם שיעור ומשמע אפילו כל שהוא. אבל חכמים נתנו להם שיעור (עי' רש"י וגר' הב"ח), ונחלקו ב"ש וב"ה האם חגיגה וראיה בשווי מצוה כסף. או שתי כסף. (ועי' ברש"י ובתוס' האם יש בכך מחלוקת ריו"ח ורבי אושעיא לגבי השיעור מהתורה) קרבן חגיגה, קרב שלמים ממילא בא מכל הבהמות ולא מן העופות. החינוך (מצוה פח) כתב בלשונו בדנין המצווה שבא בהמה עוף או תור. ותמה עליו המשנה למלך, לא ידעתי מה עניין עוף לכאן.

מהי "חגיגת יד"?

עיקר הסוגיא אצלנו עוסקת בחגיגת טו', שדינה להביא קרבן לשם חגיגה. כמבואר לעיל. אולם בנוסף, מתוך דברי המשנה שאמרה שיו"ט הראשון של פסח נחלקו ב"ש וב"ה האם מביא את קרבן החגיגה דוקא מן החולין או אף מן המעשר, למד רב אשי שמדובר על חגיגת יד'. מהי חגיגת יד'? המשנה בפסחים (סט:) אומרת, "אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמעוט" וכי'. הוכיח רב אשי שחגיגת ארבעה עשר זה קרבן שאינו חובה. שאם הוא היה חובה היה דוחה שבת ובא בטומאה ובמרוכה. ובכל זאת מדוע הוא בא. אומרת הגמ' היות ודין שקרבן פסח יאכל על השבוע אם יש הרבה מנויים על הפסח כיון שאין לכל אחד דיו אמרו שיאכל קודם חגיגת ארבעה עשר ואח"כ יאכל הפסח על השבוע.

דעת רש"י, (שם ד"ה עמו) שחגיגת ארבעה עשר קרבה יחד עם הפסח ביום יד'. מבואר בצ"ח ובאור חדש, שרש"י בא לומר שחגיגת ארבעה עשר, זה דינה וזה עיקרה, "ביום יד'". כלומר, אם ערב פסח חל בשבת, ולמדנו, שקרבן פסח קרב בשבת, אולם "חגיגה", אינה דוחה את השבת. דעת רש"י, שבכה"ג אין חגיגת ארבעה עשר. היות ודינה להיות קרב ביום יד'. והיות ויד' הוא שבת לא דוחה את השבת. ולא קרב מער"ש. אולם הרא"ש בפרק ערבי פסחים (סי' כה) הביא דעת הר"י מאורלניש והר"י מקורב"ל, שסברו, שחגיגת ארבעה עשר, קרבה ביג'! ככה"ג שערב פסח חל בשבת. אולם הרא"ש טען שא"כ הרי נאכל ליותר משני ימים. ועי' בתוס' לפנינו (ח' ד"ה אלמא)

מה ההגדרה ב"פסח שנאכל על השבוע"?

כפי שנלמד בדברי הגמ' לדעת רב אשי, והביא רש"י (ז' ד"ה חגיגת יד' לא) העניין בחגיגת יד' כדי שיהיה הפסח נאכל על השבוע. וכל זה, כאשר יש הרבה בני חבורה על הקרבן פסח, כדי שיהיה נאכל על השבוע, צריך להקדים ולאכול מן החגיגה. אולם אם המנויים על הפסח הם מועטים, אין קרב חגיגה. וצריך להבין מדוע, אם יש דין ש"פסח נאכל על השבוע", מה לי תחילת האכילה מה לי סוף האכילה, שהרי אף אם יש מעט מנויים ולכל אחד יש חלק גדול בקרבן פסח אולם תחילת אכילתו בפסח היא לא על השבוע?

אומר מרן רי"ז הלוי (מנחות כא: עמ' קטז) שכאשר אין הרבה מנויים על קרבן פסח, יש חשש של איסור "נותר", שאסור להשאיר מהקרבן אחר זמן אכילתו, א"כ עדיף שיאכלו את הקרבן פסח, מאשר שיאכלו "חגיגה". ואח"כ יהיה נותר מהקרבן פסח.

בעיונים על הדף על מסכת פסחים (דף ע') הארכנו בעניין הפסח שנאכל על השבוע. ומה המקור לדין זה, ועיי"ש. חלק מהראשונים הביאו את הגמ' בסוטה (טו'). "למשחה לגדולה" כדרך שהמלכים אוכלים. ודרך מאכל חשוב להאכל על השבוע ויש מצוה (עי' בתורת' במדבר יח' ח' אות כד) באכילת הקודשים שיהיו בדרך של כבוד ולא בדרך של רעבון.

סיכום הדף

נושא היום: דברים שאין להם שיעור. חיוב ראיה. חיוב חגיגה.

אלו דברים שאין להם שיעור, חיוב פאה, חיוב ביכורים, הראיון, גמילות חסדים (שבטופו. תוס') ותלמוד תורה. הראיון, למסקנת (עי' רש"י ותוס') דברי רבינו"ח בשם רבי אושעיא, יש שיעור למטה לפי דעת ב"ה בשיעור של "מעשה". נחלקו ריו"ח ור"ל בדין הראיון, לריו"ח, "אין שיעור" הכוונה, שיכול לבא ולהראות את עצמו ככל שירצה. לר"ל, "אין שיעור" לגבי הקרבן, שמביא קרבן בכל פעם. למסקנת דברי רבא, ביו"ט ראשון לכו"ע חייב להביא קרבן. בשאר ימות הרגל אם בא ולא הביא, לומדים מהמילה "יראה" מה הקב"ה בחינם, אף אתה יכול לבא בחינם, בלא קרבן. בבא בשאר ימות הרגל, והביא, לריו"ח, לקרבן יש שיעור ולא מביא טוב. ולר"ל, מביא כל פעם עוד קרבן. ומה שנאמר, "הקר רגליך מבית רעך", שמשמעותו לא להביא הרבה קרבנות, מתייחס לחטאות ואשמות. אולם עולות ושלמים, מביא שנאמר "אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדר".

מבואר בברייתא, שלומדים מ"כל זכורך" שאין נראין לחצאי, בהו"א לדעת רב יוסף, מי שיש לו עשרה בנים, לא יחלקם לראיה ביומיים. אביי נוקט, שזה לומדים מסברא, מדוע יאחר חלק מבניו. אלא לומד שהפסוק בא לומר, מי שאינו יכול לעלות בצוותא, מכיון שמלאכתו היא בדבר שריחו רע, פטור מלעלות. ולפי דעת רש"י, זה הכוונה לא לעלות לחצאי, היינו, בדרך כולם צריכים ללכת ביחד, ולא בחבורות שונות. ולכן אלו פטורים. ולחבריו של רש"י, אביי חולק על הדרשה של חצאי ומבאר ביאור אחר ב"כ"ל זכורך".

"עולת ראיה", זה חיוב, לכן אפשר להביאה רק מן החולין, ולא ממה שכבר קדוש. והמשנה עוסקת אפילו בעולות הקרבות ביו"ט. וכדברי ב"ה שמקריבים עולת ראיה ביו"ט. ולא כדברי ב"ש, שאמרו במסכת ביצה (ולקמן יו'). שאין מקריבים עולת ראיה ביו"ט. "שלמי שמחה" שעניינו אכילת בשר לשם שמחה, אפשר להביא אף מדבר שכבר קדוש במעשר שני. ולכן ישראל יכולים לצאת בנדרים בנדבות, וכל דבר שיש בו אכילה. והכהנים יוצאים אף בחטאות, אשמות, בכור, חזה ושוק, שיש להם בו חלק. אולם לא יוצאים בעופות ובמנחות. יום טוב הראשון של פסח, לב"ש, מביא חגיגה רק מחולין. ולב"ה, אף ממעשר. מה שנאמר חגיגה של פסח, מבאר רב אשי, כיון שהתנא מדבר על חגיגת יד', שבאה כדי שהפסח יאכל על השבוע, ואין דינה מהתורה, לכן אפשר להביאה אף מן המעשר, ולא דווקא מן החולין.